

Üits mulk

Lilli külä Nava talu om jusku maailma veere pääl – Läti piiri lveeren, mõtsa sihen, kigist suurembidest linnest kaugel. Ometi om peremiis Jaak Kõdar selle mulgi kultuuri vestivali ja piirilaulmistege nõnda kuulsas tennu, et sedä tääve kik mulgi ja ulka muud rahvast pääle selle. Sii suvi peeti Naval katte tähtpäevä kõrrage: peremihe 75. ja Nava Lava vestivali 10. sünnipäevä.

Olet Nava talun elänu oma elu edimese neli aastet, sös kavva ärä ollu ja nüid om talu jälle Siu kähen. Miande olli minek ja kudas tagasitulek?

Navalt äräminek 1944. aastel olli rasse. Me iki käisime peris pallu. Miul olli katessa tädi ja kaits onu. Mesperäst me üitskõrd üte ja tõinekõrd tõise man ellime, sellest mia sis aru es saa. Mul om meelen, kudas ma pikka maad kõndin ärä väsis. A arjusi ma egäl puul ruttu, sest ümmerringi kik oolitsive miu iist ja poiglaits olli iki tähtis ja oit. Näime esiki saksa sõduride punte, kes lastel sokulaati andsiv.

Tegeliguld tullime Navalt ärä – emä, sösar ja mia – et Ruutsi minna, kun arvassime esä ihen uutvat. A esä olli Taani jäänu. Esä es tää meist midägi, ta arvas, et oleme Rootsin tedä uutman. Mede Rootsi-reis jäi ärä, sest laev es tule enämb. Ollime Läänemaal Kasari luha pääl üte talu einäküünin. Varjassime ennest ruu sihen, pää kohal lendäve lennumassina es näe meid. Selensaman küünin magasive kah Friedebert Tuglas, Paul Keres ja Kaarel Liidak.

Emä püünd mede elu Talnase säädä. Ta käis joba ülikooli man loengit kullemen. Eluaset es ole rasse leida, a katte last toita olli ütlemede rasse. Nõndaviisi lätsime Kohilase, kun emä sai paberivabrikuse raamatupidäjes. Ta võtt kah lehmä, sia, kana ja jäi Kohilase kolmekümnes aastes. Me sösarege käisime Kohila koolin.

Miu tagasitulek Navale olli 1988.–1989. aastel. Sii olli siande samm sammu jären sissimurdmine vanadese oonetese. Emä kooli küll 1987. aastel ärä ja es näegi sinimustvalget egä kõrda tett Nava talu. Esmald magasime pojage talu keldren, ehitime elektreliini, teime kõrraligu tii, uvve kaju. Plaani Navale eläme tulla meil es ole, ollime kõvaste kinni oma Talna kodu küllen. Sõitsime iki Talna ja Nava vahet (üits ots 215 km).

Olet õpnu mäetäädust ja massinaehitust. A rahvas tääp Su päämiselt iki kirjamihe ja suure mõtlejane. Kes Sa olet?

Ku ma 1954. aastel 7. lassi lõpeti, ollime väige vaese. Keskuuli minna es saa, sest nii ollive rajoonikeskusten ja selle jaos

Paluku punetsi

*Paluku punetsi,
mustiku mustenti,
kuremarjul kabla kaalan,
neid marju ma korga unetsi,
poete su suhu punetsi.
Mõtsan om ää olla.*

Jaak Kõdar

oles ollu vaja raha ja ulualust. Tehnikumi kah es paku ühiselamat. Sis leidsime Talna Mäetehnikumi. Sääl lubati kitmisekirjage 7. lassi lõpeten inimestel ühiselamukotust, pääle selle viil kaits kõrda suuremb õpiraha. Mäetehnikum olli üits üle liidu tähtis kuul, kun ollive väige uhke õpmiselassi ja praktikale saadeti Donbassi Moskva söebasseini Karagandasse. Õpirahast sai peris ärä eläde. Ku ma tehnikumi lõpeti, sis luudi rahvamajandusnõukogude ja kennigi es taha enämb Eesti tüüjõudu. Es ole enämb kohustuslikku tüülesaatmist. Ma lätsi sis Kiviõli kaevandusse, kun sai mõne kuu peräst ää palgaga minüürmeistre ammata pääle. Egä päe tulli lõhate mitusada puurauku ja ligi sada kilu lõhkeainet. 1959. aastel käisi ma uvireisil Tšehhoslovakkian. Pääle säält tagasi tulekut olli mu ühiselamatutuba tühi ja kik magasive suuren punanukan, majan olli remont. Sedä ma enämb vällä es kannate, kirjuti tüült vallavõtmise avalduse ja lätsi üten oma kompsege Kohilase emä manu. Enämbjagu Kohila rahvast käis Talnan tüül. Mia sai kotusse Kaubandusligu Inventari Tehasese, kun ma olli vaneminsener. Ammatinimi olli uhke, a palk olli pallald 110 rubla. Ma olli astun juba TPI kaugõppese, ihen uut viis aastet tudengielu ja sedäviisi sai miust massineehiteje.

Latsepõlven ma iki unisti sellest, et miust saas kirjamiis. Mes selle jaos vaja tetä om, es ole aimugi. Ma oles tahtan ülikoolin õppi vilosoofiat või kirjandust, a elu läits tõistmuudu. Üitskõrd kutsuti miu instituudi aalehe Tallinna Polütehnik toimetusse, sii olli nõnda põnev, et ma olli valmis puul aalehte täis kirjute-me. Paari nädäli peräst sai miust toimetuse vastutev sekretär,

Jaak Kõdar: Naval jakkup peremehi aasteni 2100

mes tähend, et ma panni lehte kokku, toimeti, aviti küllendejet ja peräst kandsi lehe laiali kah. Sedä tüüd tei ma kaits aastet. Pääle TPI lõpetemist pakuti mulle tüüd Noorte Hääle man, a mia lätsi oma ravvavabrikuse. Kirjutemisege olli sedäviisi, et ättä es jää, a tõsitselt kah es tii. Varsti pakuti mulle tüüd televisioonin „Aktuaalsen kaameran“ ja miust sai majandusaakirjanik. Sääl tüüti ma 13 aastet, a sös sai Eesti risti-põiki läbi kammit ja midägi uut es levvä enämb. A uus tulli esi: ma sai kokku tääda-tuntu täädusemihe Johannes Hindige. Ta pakk muul tüüd SKTB Integraatorin. Ma kõrraldi mitu üleliidulist konverenssi ja välläpaneku NSVL Plaanikomitee suuren saalin, kus prilla istup Venemaa valitsus. Sös es ole ma massineehiteje, mäemiis egä kirjamiis. Ma kamandi suurt ulka täädust. Sii tüü lõppi Rummun ja Patarein. Just sääl akassi ma tõsitsembelt kirjuteme lasteluuletusi ja -jutte. Nüidses aas om kik nii raamatiden ilmunu. Pääle vanglast tulekut akassi ma kõrraldeme massinaehituse kuuntüüd mede EPTde ja välämaa ettevõtete vahel, sii läits väige äste.

Prilla või ma küll ütelde, et ole kirjamiis. Mu raamatu om siandse, nagu na om. Toimetei Andres Jaaksoo üteti iki, ku ma küsi, et kudas om: „Käip küll!“ A ma või ütelde, et ääd luuletust om väige rasse kirjute. Et inimese lugede tahas, tulep viil

pallu tüüd tetä. Aga ma ei ole ju asjatundai – mes puudu jääp, tulep kirjutuslavva taga tasa tetä.

Kui pallu raamatit Sa olet vällä andan?

Undi-rebätse jutte lastel ühessa raamatut, lasteluuletusi viis, näitemänge kolm. Täiskasunu inimestel om mul kirjutet ühessa luulekogu, kokku ole ma rükki lasken 26 raamatut ja ma usu, et neid tulep viil.

Mes Sul prilla tüülavva pääl om?

„Pups. Laste male ja mõtle-mise raamat“, mille ma looda jõulus müüki saia.

Tegeliguld ma tahas, et laud oles peris tühi, et uutmede külälise võis uutmede mõtetege tulla. Mulle miildip luuletusi elu päält maha kirjute.

Kas olet mõtelnu kah aaste läbi Naval elämise pääle?

Miu juure om joba sügäven päälinna mullan ja neid ei saa enämb ümmer istute. Miu arust ei ole tähtis, kunkottal sa elät, om tähtis, kudas sa elät. Oleme akanu Nava talu kutsma oma põlitses kodus ja Talna kodu periskodus.

Kudas Sa Talnan mulgi asja aat?

Ma saa mulkege egä kuu kokku. Mulle sii kangeste miildis. Suvel jälle käive nemä miu man Naval. Mul ei ole plaanin määnestki esierälikku mulgindust. Meil ei ole vastastikku kohustusi ja sii omgi kige paremb.

Kas inimese ja eluvaate om päälinnan tõistmuudu?

Inimese om egän kandin iki inimese. Ma näe mitmen oma sõbran ääd mulki. Äid inimesi piap jakkume egäle poole.

Kudas üldse tekkusi mõte keset mõtsa Läti piiri veerensiaast suurt kultuurisündmust tegeme akate?

Siaast mõtet ei olegi kunagi tekkunu. Tekkusi asi esi ja sös es saa sedä enämb vällä aade. Nõnda sii jarest kasus.

Kudas 2015. aaste Nava Lava läits?

Väige äste läits. Ma soovite võtta 7. augusti Sirbi ja lugede säält Jaak Alliku lugu. Sii avitep parembini aru saia sellest, mes me siin teeme ja mes om viil tegemede. Väige miildis miul Mihkel Polli laverikonssert.

Kümme vestivali om tettu, kas Sul jakkup jõudu edespõitses kah?

Kik om otsakõrral: jõud, raha, vaim. A proovime iki.

Mes saap talust ja vestivalist sis, ku Sia üitskõrd enämb ei jõvva?

Mia ole Nava nelläs peremiis, a meil om kaits tulevest peremiist joba uutman, nõnda et aasteni 2100 jakkup tegijit. Võip tulla vaheaigu, a sii om loomulik. Oht talule (taludele) võip tulla säält, kost me sedä uutagi ei mõista. Vestivali kennigi äviteme ei tule, a võime sellega esi akkame saia.

Küsimuse ja mulgi kiil:
Kristi Ilves